

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова Вченої ради
факультету соціології і права
Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО

«27» січня 2020 р.

ПРОГРАМА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
для здобуття наукового ступеня доктор філософії

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

03 Гуманітарні науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

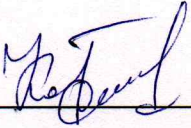
032 Історія та археологія

Ухвалено Вченою радою факультету
(протокол № 6 від «27» січня 2020 р.)

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2020

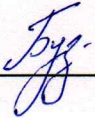
РОЗРОБНИКИ:

Світлана КОСТИЛЄВА, професор,
доктор історичних наук, завідувач кафедри історії
факультету соціології і права

Віталій БУЗАНЬ, кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії факультету
соціології і права

ВСТУП

Програма додаткового вступного іспиту зі спеціальності 032 «Історія та археологія» підготовлена згідно Закону України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» у відповідності з навчальними планами Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня.

Програма додаткового вступного іспиту зі спеціальності побудована в обсязі програми рівня вищої освіти магістра зі спеціальності 032 Історія та археологія та призначена особам, які вступають до аспірантури з іншої галузі знань (спеціальності) ніж та, яка зазначена в їх дипломі магістра (спеціаліста).

Додаткове вступне випробування призначається у формі співбесіди, яка проводиться перед вступним іспитом зі спеціальності 032 Історія та археологія. В програму кваліфікаційної співбесіди включено питання навчальної дисципліни «Всесвітня історія».

Метою додаткового вступного випробування є з'ясування рівня знань, вмінь, обізнаності вступника за спеціальністю 032 «Історія та археологія», а також ступеня його готовності до навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти.

Вступники повинні знати:

- закономірності й особливості політичного і економічного розвитку зарубіжних країн у різні періоди їх історії;
- зміст суспільно-політичних, соціально-економічних і культурних процесів у провідних державах світу, їхню роль у світовому історичному процесі відповідного періоду;
- спільні і відмінні риси історичного розвитку різних країн;
- хронологію і перебіг найголовніших і визначальних подій у світовій історії;
- об'єктивні та суб'єктивні причини міжнародних і регіональних конфліктів;
- вплив видатних державних і політичних діячів, дипломатів і вчених на події міжнародного життя та перебіг історичних процесів;
- основні етапи розвитку міжнародних відносин і систем, головні події міжнародного життя.

Вступники повинні вміти:

- аналізувати історичні події і процеси, що відбулися в зарубіжних країнах та давати їм науково обґрунтовану оцінку;
- характеризувати внутрішню та зовнішню політику урядів зарубіжних країн;
- аналізувати відносини між державами в умовах конкретної історичної епохи;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями і явищами в світовій історії;
- критично аналізувати історичні джерела і наукову літературу;
- здійснювати самостійні наукові дослідження;
- чітко і аргументовано викладати свої думки усно і письмово, робити самостійні висновки та узагальнення;
- використовувати понятійний і термінологічний апарат історичної науки;
- використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в науковій роботі.

Перелік запитань для складання додаткового вступного іспиту до аспірантури за спеціальністю 032 Історія та археологія

1. Сучасні підходи, методологія і принципи періодизації всесвітньої історії в сучасній історичній науці.
2. Культура та релігійне життя Стародавнього Єгипту і Месопотамії.
3. Греко-перські війни: причини, перебіг та результати.
4. Розвиток Афінівської демократії у VII-V ст. до н.е.
5. Реформи Солона: соціально-економічний, політичний, ідеологічний зміст.
6. Соціальна структура і політична організація спартанського поліса.
7. Створення держави Александра Македонського.
8. Пунічні війни та їх наслідки.
9. Падіння Римської імперії та його наслідки
10. Антична культура та її вплив на розвиток народів Європи.
11. Велике переселення народів та його значення в історії Європи.
12. Соціальна структура середньовічного західноєвропейського суспільства.
13. Західноєвропейські середньовічні міста: самоврядування, цехи, ремесло і торгівля.
14. Імперія Карла Великого: виникнення, розвиток і розпад.
15. Грюнвальдська битва та її значення для Європи.
16. Гуситський рух у Чехії в XV ст.: причини виникнення, основні течії, наслідки.
17. Хрестові походи, їх причини, характер, наслідки.
18. Столітня війна: передумови, основні етапи, результати.

19. Завоювання Константинополя турками-османами. Утворення Османської держави та її завойовницька політика (XIII-XV ст.).
20. Гуманізм і його прояви в культурному житті ранньомодерної Європи. Культура епохи Відродження.
21. Промислова революція (середина XVIII – 70-х рр. XIX ст.). Виникнення машинобудування, технічний переворот на транспорті й у засобах зв'язку.
22. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи.
23. Тридцятилітня війна: основні етапи та наслідки. Вестфальський мир 1648 року.
24. Виникнення ісламу. Утворення і рання історія Халіфату. Великі арабсько-мусульманські завоювання.
25. Реформація і Контрреформація в Європі.
26. Англійська революція середини XVII ст.: основні етапи та історичне значення.
27. Французька революція кінця XVIII ст.: основні етапи та історичне значення.
28. Заснування, розквіт і падіння імперії Наполеона Бонапарта.
29. Три поділи Речі Посполитої у XVIII ст.
30. Війна за незалежність у Північній Америці (1775-1783 рр.). Утворення США.
31. Громадянська війна (1861-1865 рр.) в США.
32. Франко-пруська війна 1870-1871 рр. Утворення Німецької імперії.
33. Революції 1848-1849 рр. у Центрально-Східній Європі.
34. Внутрішня та зовнішня політика уряду Отто фон Бісмарка.
35. Об'єднання Італії: передумови та етапи. Дж. Гарібальді.
36. Реформи 1860-1870-х рр. в Російській імперії: зміст та результати.
37. Політичний та соціально-економічний розвиток Російської імперії наприкінці XIX – на початку XX ст.
38. Система міжнародних відносин наприкінці XIX – на початку XX ст.
39. Балканські війни 1912-1913 рр.: причини, перебіг і наслідки.
40. Перша світова війна (1914-1918 рр.): причини, перебіг подій, результати.
41. Паризька мирна конференція 1919 р. Версальсько-Вашингтонська система.
42. Нацистська диктатура в Німеччині: причини встановлення, сутність, особливості розвитку у 30-ті роки XX ст.
43. Прихід до влади в Італії фашистів: передумови, причини і наслідки.
44. Економічна криза і «велика депресія» у США 1929-1933 рр. «Новий курс» Ф. Рузвельта.
45. Польська республіка в 1918-1939 рр.
46. Друга світова війна (1939-1945 рр.): причини, основні періоди та наслідки.

47. Формування антигітлерівської коаліції. Тегеранська, Ялтинська і Потсдамська конференції та їх значення для післявоєнного мирного врегулювання.
48. Причини і початок холодної війни. Утворення і протистояння воєнно-політичних блоків.
49. Берлінські кризи в часи холодної війни.
50. Карибська криза 1962 р.: причини виникнення і наслідки.
51. Криза комуністичних режимів в Центрально-Східній Європі в 50-60-х рр. XX ст.
52. Науково-технічна революція та її вплив на розвиток людства.
53. Внутрішня і зовнішня Великої Британії за часів прем'єрства М. Тетчер.
54. П'ята Республіка у Франції: конституція, внутрішня та зовнішня політика уряду Шарля де Голля, розпад французької колоніальної імперії.
55. Розкол Німеччини. Створення ФРН та НДР. Об'єднання Німеччини.
56. Встановлення в СРСР тоталітарного режиму. Масові репресії.
57. СРСР в роки «застою» та наростання кризи радянської системи (1965-1985 рр.).
58. СРСР в 1985-1991 рр.: від реформ до розпаду.
59. Розпад СРСР та становлення незалежних держав та пострадянському просторі.
60. Проголошення Турецької республіки. Ідеологія кемалізму.
61. Створення держави Ізраїль. Арабсько-ізраїльські війни. Палестинська проблема.
62. Ісламська революція в Ірані: причини і наслідки.
63. Утворення Китайської Народної Республіки. Китай періоду «культурної революції», «реформ та відкритості».
64. Формування японської моделі розвитку в післявоєнний період. Розвиток науково-технологічного потенціалу Японії.
65. Корейська війна (1950-1953 рр.): причини та наслідки.
66. Кампанії громадянської непокори в Індії 1920 та 1930 рр. М. Ганді та його значення для індійського національно-визвольного руху.
67. Тенденції політичного розвитку країн Латинської Америки в післявоєнний період.
68. Розпад Югославії, проголошення незалежності республік і розгортання міжнародних конфліктів.
69. Історія створення та основні напрями діяльності ООН.
70. Інтеграційні процеси в Європі. Утворення і розширення Європейського Союзу.

Приклад типового завдання додатково вступного іспиту до аспірантури

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Галузь знань
Спеціальність

03 Гуманітарні науки
032 Історія та археологія

Білет вступного іспиту №1

1. Заснування, розквіт і падіння імперії Наполеона Бонапарта.
2. Причини і початок холодної війни. Утворення і протистояння воєнно-політичних блоків.

Затверджено Вченою радою ФСП
Протокол № _____ від «_____» _____ 2020 року

Голова Вченої ради ФСП _____ **Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО**

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання відповіді вступника враховують повноту та правильність відповіді, а також здатність вступника узагальнювати отримані знання; застосовувати загальні та специфічні наукові методи, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати історичні факти, події, процеси; чітко, послідовно та обґрунтовано аргументувати власну відповідь.

Підсумкова оцінка визначається за результатами комплексної перевірки знань вступника. (табл.1.).

Таблиця 1.

Рейтинг балів за виконання кожного виду завдання

Вид завдання	Кількість балів, які може отримати аспірант
Завдання І.	50 балів
Завдання ІІ.	50 балів
Всього	100 балів

Рейтинг балів, отриманих за завдання I та II наведено в табл. 2.

Таблиця 2.

Рейтинг балів, отриманих за виконання завдання I

Кількість балів за завдання	Обґрунтування
50 - 48	Вступник виявив всебічні та глибокі знання навчального матеріалу з дисципліни, продемонстрував уміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати історичні факти і події, вміє відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й аргументовані висновки і узагальнення, чітко орієнтується в науковій періодизації історії тощо.
47- 43	Вступник надає вичерпну відповідь, вільно оперує вивченим матеріалом, правильно відтворює логіку історичних подій, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, але при цьому допускає неточності й незначні помилки.
42 - 38	Вступник виявив знання навчального матеріалу, дає загальну характеристику подій, виокремлює окремі ознаки явищ та процесів; встановлює послідовність і тривалість історичних подій. Між тим, у засвоєнні програмного матеріалу виявлені прогалини, у відповіді на питання допущені помилки, неправильні формулювання.
37 - 33	Вступник демонструє знання переважно репродуктивного характеру, відповідь не містить глибокого розуміння матеріалу; допускаються помилки у викладі основних ідей, понять тощо. Запитання розкрито на 40-50%
32 - 30	Вступник не впорався з виконанням завдань, припустив значну кількість помилок при виконанні завдань, виконав завдання I на 20-30%, розкрив лише основні аспекти проблеми. У відповіді відсутня належна аргументація, допущено суттєві помилки у висновках, при викладі фактів, подій тощо.
0	Немає відповіді, або відповідь не вірна.

Сума балів отриманих за завдання I - III переводиться до оцінки згідно з табл.3

Таблиця 3.

Рейтингова оцінка за шкалою ECTS

Бали	Оцінка
100...95	«відмінно»
94...85	«дуже добре»
84...75	«добре»
74...65	«задовільно»
64...60	«незадовільно»

Рекомендована література:

ДЖЕРЕЛА

1. Документи та матеріали з історії міжнародних відносин періоду холодної війни / Укл. О. І. Сич, А. В. Мінаєв. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 5-47.
2. История Древнего Востока. Тексты и документы: Учеб. пособие / Под ред. В. И. Кузицина. – М.: Высш. шк., 2002. – 719 с.
3. История средних веков. Хрестоматия. Часть II. XV-XVII века. Сост. Степанова В. Е., Шевеленко А. Я. – М.: Просвещение, 1974. – 320 с.
4. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь. – К., 2005. – 656 с.
5. «Холодна війна» (1946–1991 рр.). Документи і матеріали. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Упорядник О. І. Овчаренко. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. – С. 71-119, 134-146, 167-170.
6. Хрестоматия по истории Древнего Рима: Учеб. пособие для вузов по спец. «История» / Сост.: И. А. Гвоздева, И. Л. Маяк, А. Л. Смышляев и др.; под ред. В. И. Кузицина. – М.: Высш. шк., 1987. – 431 с.
7. Хрестоматия по истории Древней Греции / Под ред. Д. П. Каллистова. – М.: Издательство социально-экономической литературы «Мысль», 1964. – 697 с.
8. Хрестоматия по истории международных отношений / Сост. Д. В. Кузнецов. В 5-ти книгах. Книга 1. Древний Мир. – Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2013. – 476 с.
9. Хрестоматия по истории международных отношений / Сост. Д. В. Кузнецов. В 5-ти книгах. Книга 2. Средние Века. – Благовещенск:

- Благовещенский государственный педагогический университет, 2013. – 1260 с.
10. Хрестоматия по истории международных отношений / Сост. Д. В. Кузнецов. В 5-ти книгах. Книга 3. Новое время. – Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2013. – 1024 с.
  11. Хрестоматия по истории международных отношений / Сост. Д.В. Кузнецов. В 5-ти книгах. Книга 4. Новейшее время. – Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2013. – 2210 с.
  12. Хрестоматия по истории Нового времени стран Европы и Америки: В 2 кн. Кн. 1. Внутривосточное развитие / сост. Д. В. Кузнецов. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2010. – Ч. 1: XVII-XVIII вв. – 432 с.
  13. Хрестоматия по истории Нового времени стран Европы и Америки: В 2 кн. Кн. 1. Внутривосточное развитие / сост. Д. В. Кузнецов. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2010. – Ч. 2: XIX в. – 290 с.
  14. Хрестоматия по истории Нового времени стран Европы и Америки: В 2 кн. Кн. 2. Международные отношения в 1648-1918 гг. / сост. Д. В. Кузнецов. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2010. – 336 с.
  15. Хрестоматия по истории с древнейших времен до наших дней : учеб. пособие / сост. Г. А. Гончаров [и др.]. – Челябинск : Изд-во Челяб. гос. ун-та, 2012. – 410 с.
  16. Хрестоматия по новейшей истории стран Европы и Америки (1918-2006 гг.): учебное пособие / составитель Ю. М. Кузьмин. – Киров: Изд-во ВятГГУ, 2007. – 349 с.
  17. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя): навч. посібник / упоряд. В. І. Яровий, С. М. Мотрук, В. П. Шумило та ін.; за ред. В. І. Ярового. – К.: Либідь, 2011. – 416 с.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всесвітня історія: навч. посіб. / Б. М. Гончар та ін. – К.: Знання, 2011. – 896 с.
2. Дюррозель, Жан-Батіст Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорелової, В. Чайковського. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 903 с.
3. История Древнего Востока: Учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. «История» / А. А. Вигасин, М. А. Дандамаев, М. В. Крюков и др.; Под ред. В. И. Кузицина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 2005. – 460 с.
4. История Древнего Рима: Учеб. для вузов по спец. «История» / В. И. Кузицин, И. Л. Маяк, И. А. Гвоздеваи и др.; Под ред. В. И. Кузицина. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 2005. – 383 с.
5. История Древней Греции: Учеб. / Ю. В. Андреев, Г. А. Кошеленко, В. И. Кузицин, Л. П. Маринович; Под ред. В. И. Кузицина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 2005. – 399 с.

6. История Европы. Т 1. Древняя Европа. – М., Наука. – 1988. – 704 с.
7. История Европы. Т. 2. Средневековая Европа. – М., Наука. – 1992. – 808 с.
8. История Европы. Т. 3. От средневековья к новому времени (конец XV – первая половина XVII в.). – М.: Наука, 1993. – 656 с.
9. История Европы. Т. 4. Европа нового времени (XVII–XVIII века). – М.: Наука, 1994. – 509 с.
10. История Европы. Т. 5. От Французской революции конца XVIII века до первой мировой войны. – М.: Наука, 2000. – 667 с.
11. История Средних веков: В 2 т. Учебник / Под ред. С. П. Карпова. – 6-е издание. – М.: Изд-во Моск. ун-та, «Печатные Традиции», 2008. – 681 с.
12. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навч. посіб. для студентів ВНЗ / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Київ : Слово, 2014. –1052 с.
13. Історія західних і південних слов'ян з давніх часів до 20 століття : курс лекцій : навчальний посібник для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. / Яровий В. І. та інші; за ред. В. І. Ярового. – К.: Либідь, 2009. – 632 с.
14. Історія сучасного світу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Ю. А. Горбань, В. В. Петровський, А. Г. Слюсаренко та ін.] – К.: Телепресінформ, 2001. – 377 с.
15. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів.: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 660 с.
16. Козицький А. М. Новітня історія Азії та Африки. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів / А. М. Козицький. – Львів: «Афіша», 2003. – 430 с.
17. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
18. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу: підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл / О. П. Крижанівський. – Вид. 4-е, стереот. – К.: Либідь, 2009. – 592 с.
19. Крижановська О. О., Крижановський О. П. Історія середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій: Навч. посібник для студ. гуманітарних спец. вищ. навч. закладів – К.: Либідь, 2006. – 368 с.
20. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2007. – 192 с.
21. Мартиненко А. К., Мартиненко Б. А. Міжнародні відносини 1945-1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Ліра-К, 2007. – 366 с.

22. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-ті роки): Підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
23. Нова історія країн Європи та США (1870-1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Б. М. Гончар, Н. Д. Городня; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Київ. Ун-т, 2008. – 414 с.
24. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / [Б. М. Гончар та ін. ; за ред. Б. М. Гончара]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2013. – 735 с.
25. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок XXI ст.) : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Баран З. А., Кипаренко Г. М., Козицький А. М., Мовчан С. П., Сіромський Р. Б., Швагуляк М. М. ; за ред. М. М. Швагуляка. – Львів: Тріада плюс, 2011. – 700 с.
26. Орлова Т. В. Історія сучасного світу: навч. посіб. / Т. В. Орлова. – К.: Знання, 2006. – 551 с.
27. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу: Підручник / В. А. Рубель. – К.: Либідь, 2002. – 736 с.
28. Рубель В. А. Історія цивілізацій Доколумбової Америки: Навч. посібник / / В. А. Рубель. – К.: Либідь, 2005. – 504 с.
29. Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (XVIII - друга половина XIX ст.) : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. А. Рубель. – К.: Либідь, 2007. – 560 с.
30. Системная история международных отношений в двух томах / Под редакцией А. Д. Богатурова. Том первый. События 1918-1945 годов. – Изд. 2-е. – М.: Культурная революция, 2009. – 480 с.
31. Системная история международных отношений в двух томах / Под редакцией А. Д. Богатурова. Том второй. События 1945-2003 годов. – Изд. 2-е. – М.: Культурная революция, 2009. – 720 с.
32. Ставнюк В. В. Становлення афінського полісу / В. В. Ставнюк. – К.: «Аквілон-Плюс», 2005. – 216 с.
33. Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки: Учеб. Пособие / А. И. Строганов. – М.: Высш. шк., 1995. – 415 с.
34. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. – Київ: Знання України, 2004. [Електронний ресурс]. Т.1. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001077>. Т.2. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0007524>.
35. Яровий В. І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття: Підруч. для вищих навч. закл. / В. І. Яровий. – К.: Генеза, 2005. – 816 с.